Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

21. märts 2024*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus, kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine tsiviil- ja kaubandusasjades – Määrus (EL) nr 1215/2012 – Artikkel 45 – Kohtuotsuse tunnustamisest keeldumine – Artikkel 71 – Selle määruse seos konkreetset valdkonda käsitleva konventsiooniga – Rahvusvaheline kaupade autoveolepingu konventsioon (CMR) – Artikli 31 lõige 3 – Samal ajal pooleli olevad kohtuasjad (*lis pendens*) – Kohtualluvuse kokkulepe – Mõiste „avalik kord“

Kohtuasjas C-90/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Lietuvos Aukščiausiasis Teismase (Leedu kõrgeim kohus) 10. veebruari 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. veebruaril 2022, menetluses

„Gjensidige“ ADB,

menetluses osalesid:

„Rhenus Logistics“ UAB,

„ACC Distribution“ UAB,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev, kohtunikud T. von Danwitz, P. G. Xuereb, A. Kumin (ettekandja) ja I. Ziemele,

kohtujurist: N. Emiliou,

kohtusekretär: ametnik R. Stefanova-Kamisheva,

arvestades kirjalikku menetlust ja 23. märtsi 2023. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– „Gjensidige“ ADB, esindaja: *advokatė* G. Raišutienė,

– „Rhenus Logistics“ UAB, esindajad: *advokatai* V. Jurkevičius ja E. Sinkevičius,

* Kohtumenetluse keel: leedu.

– Leedu valitsus, esindajad: V. Kazlauskaitė-Švenčionienė ja E. Kurelaitytė,

– Euroopa Komisjon, esindajad: P. Messina, S. Noë ja A. Steiblytė,

olles 14. detsembri 2023. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1) artikli 45 lõike 1 punkti a ja punkti e alapunkti ii ning selle määruse artiklit 71 koostoimes esiteks sama määruse artiklitega 25, 29 ja 31 ning teiseks sama määruse põhjendustega 21 ja 22.

2 Taotlus on esitatud kindlustusseltsi „Gjensidige“ ADB ja veoettevõtja „Rhenus Logistics“ UAB vahelises kohtuvaidluses hüvitise maksmise üle, mille Gjensidige oli maksnud „ACC Distribution“ UAB-le kahju eest, mida viimane kandis Rhenus Logisticsiga sõlmitud rahvusvahelise veolepingu täitmisel.

Õiguslik raamistik

Määrus nr 1215/2012

3 Määruse nr 1215/2012 põhjendused 3, 4, 21, 22, 30 ja 34 on sõnastatud järgmiselt:

„(3) Liit on seadnud eesmärgiks säilitada ning arendada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala, lihtsustades muu hulgas õiguskaitse kättesaadavust eelkõige tsiviilasjades tehtud kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kaudu. […]

(4) […] Olulised on sätted, millega ühtlustatakse kollisiooninormid kohtualluvuse kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning tagatakse, et liikmesriigis tehtud kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne.

[…]

(21) Harmoonilise õigusemõistmise huvides tuleb samaaegsete menetluste võimalust vähendada miinimumini ja tagada, et eri liikmesriikides ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid. Paralleelsete menetluste ja seotud hagide lahendamiseks ning selleks, et ennetada probleeme, mis tulenevad siseriiklikest erinevustest seoses ajaga, mille jooksul saab kohtuasja pidada pooleliolevaks, peaks olema selge ja tõhus süsteem. Käesoleva määruse kohaldamiseks tuleks see aeg autonoomselt kindlaks määrata.

(22) Selleks et suurendada erandlike kohtualluvuse kokkulepete tõhusust ja et hoida ära menetlustaktika kuritarvitamist, tuleb siiski näha ette erand üldisest paralleelsete kohtumenetluste eeskirjast, et tegeleda rahuldavalt eriolukorraga, kus võivad esile kerkida samaaegsed menetlused. Niisuguse olukorraga on tegemist, kui on pöördutud erandliku kohtualluvuse kokkuleppes määramata kohtu poole ning seejärel on pöördutud kokkuleppes määratud kohtu poole samal alusel ja samade poolte vahel esitatud hagiga. Niisugusel juhul peaks kohus, kuhu esimesena pöörduti, olema kohustatud peatama menetluse kohe, kui on pöördutud määratud kohtu poole, senikauaks kui viimati mainitud kohus sedastab, et erandliku kohtualluvuse kokkuleppe kohaselt ei allu asi temale. Eesmärgiks on tagada, et niisuguses olukorras on kokkuleppes määratud kohtul eelisõigus otsustada kokkuleppe kehtivuse üle ja selle üle, millises ulatuses kohaldatakse kokkulepet selle kohtu menetluses oleva vaidluse suhtes. Kokkuleppes määratud kohtul peaks olema võimalik jätkata menetlust sõltumata sellest, kas määramata kohus on juba teinud otsuse menetluse peatamise kohta või mitte.

[…]

[…]

(30) Pool, kes vaidlustab muus liikmesriigis tehtud kohtuotsuse täitmise, peaks võimaluse korral ja kooskõlas taotluse saanud liikmesriigi õigussüsteemiga saama tugineda samas menetluses lisaks käesolevas määruses sätestatud täitmisest keeldumise alustele ka siseriiklikus õiguses sätestatud keeldumise alustele selles õiguses sätestatud tähtaja jooksul.

Kohtuotsuse tunnustamisest tuleks siiski keelduda üksnes juhul, kui esineb üks või mitu käesolevas määruses sätestatud keeldumise alust.

[…]

(34) Tuleks tagada [Brüsselis 27. septembril 1968 allkirjastatud] konventsiooni [kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32; edaspidi „Brüsseli konventsioon“)], [nõukogu 22. detsembri 2000. aasta] määruse (EÜ) nr 44/2001 [kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42)] ja käesoleva määruse vaheline järjepidevus ning selleks tuleks ette näha üleminekusätted. Järjepidevust on vaja ka Euroopa Liidu Kohtu tõlgendustes 1968. aasta Brüsseli konventsiooni ja seda asendavate määruste kohta.“

4 Määruse nr 1215/2012 II peatükk sisaldab 6. jagu „Erandlik kohtualluvus“, millesse kuulub üksnes selle määruse artikkel 24. Nimetatud artikliga määratakse kindlaks kohtud, kellele erandlikult asi allub selles artiklis loetletud valdkondades poolte alalisest elukohast olenemata.

5 Määruse II peatükki kuulub ka 7. jagu „Kokkuleppest tulenev kohtualluvus“. Määruse sellesse jakku kuuluva artikli 25 lõikes 1 on sätestatud:

„Kui pooled, olenemata sellest, kus on nende alaline elukoht, on kokku leppinud, et konkreetsest õigussuhtest tulenenud või tuleneda võivate vaidluste lahendamiseks on pädev liikmesriigi kohus või kohtud, on see kohus või need kohtud pädevad, välja arvatud juhul, kui kõnealune kokkulepe on sisulise kehtivuse poolest asjaomase liikmesriigi õiguse kohaselt tühine. Kohtualluvus on erandlik, kui pooled ei ole kokku leppinud teisiti. […]“.

6 Määruse nr 1215/2012 artiklis 29 on ette nähtud:

„1. Kui eri liikmesriikide kohtutesse on esitatud hagid samal alusel ja samade poolte vahel, peatab kohus, kuhu pöörduti hiljem, menetluse omal algatusel seniks, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kuhu pöörduti esimesena, ilma et see piiraks artikli 31 lõike 2 kohaldamist.

2. Lõikes 1 osutatud juhtudel peab muu kohus, kuhu pöörduti, teatama selle kohtu taotluse korral, kuhu vaidlusega seoses pöörduti, viivitamata viimati nimetatud kohtule tema poole vastavalt artiklile 32 pöördumise kuupäeva.

3. Kui on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kuhu pöörduti esimesena, loobub kohus, kuhu pöörduti hiljem, pädevusest esimese kohtu kasuks.

7 Määruse artiklis 31 on sätestatud:

„1. Kui asi allub erandlikult mitmele kohtule, loobuvad kõik ülejäänud kohtud pädevusest selle kohtu kasuks, kuhu pöörduti esimesena.

2. Ilma et see piiraks artikli 26 kohaldamist, kui pöördutakse liikmesriigi kohtusse, kellele on artiklis 25 osutatud kokkuleppega antud erandlik pädevus, peatavad kõik ülejäänud liikmesriikide kohtud menetluse seni, kuni kohus, kuhu pöörduti kokkuleppe alusel, sedastab, et erandliku kohtualluvuse kokkuleppe kohaselt ei allu asi temale.

3. Kui kokkuleppega määratud kohus on teinud kindlaks kokkuleppekohase pädevuse olemasolu, loobuvad ülejäänud liikmesriikide kohtud pädevusest selle kohtu kasuks.

[…]“.

8 Määruse artikli 36 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ühegi erimenetluseta.“

9 Määruse artiklis 45 on sätestatud:

„1. Kohtuotsuse tunnustamisest keeldutakse huvitatud poole taotlusel:

a) kui tunnustamine on selgelt vastuolus taotluse saanud liikmesriigi avaliku korraga (*ordre public*);

[…]

e) kui kohtuotsus on vastuolus:
   i) II peatüki 3., 4. või 5. jaoga, kui kostjaks oli kindlustusvõtja, kindlustatu, kindlustuslepingu kohaselt soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja või
   ii) II peatüki 6. jaoga.

[…]

3. Ilma et see piiraks lõike 1 punkti e kohaldamist, ei või otsuse teinud kohtu pädevust kontrollida. Lõike 1 punktis a osutatud avalikku korda (*ordre public*) ei kohaldata kohtualluvuse suhtes.

[…]“.

10 Määruse nr 1215/2012 artiklis 71 on ette nähtud:

„1. Käesolev määrus ei mõjuta konventsioone, millega liikmesriigid on liitunud ja millega reguleeritakse kohtualluvust või kohtuotsuste tunnustamist või täitmist konkreetses valdkonnas.

2. Ühetaolise tõlgendamise tagamiseks kohaldatakse lõiget 1 järgmiselt:

[…]

b) liikmesriigi kohtus konkreetset valdkonda käsitlevas konventsioonis sätestatud kohtualluvuse kohaselt tehtud kohtuotsust tunnustavad ja täidavad teised liikmesriigid käesoleva määruse kohaselt.

Kui konkreetset valdkonda käsitlev konventsioon, millega on ühinenud nii päritoluliikmesriik kui ka taotluse saanud liikmesriik, sisaldab kohtuotsuste tunnustamise või täitmise tingimusi, kohaldatakse neid tingimusi. Igal juhul võib kohaldada käesoleva määruse sätteid, mis käsitlevad kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist.“

CMR

11 Genfis 19. mail 1956 allkirjastatud rahvusvahelise kaupade autoveolepingu konventsiooni, mida on muudetud Genfis 5. juulil 1978 allkirjastatud protokolliga (edaspidi „CMR“), kohaldatakse vastavalt selle artikli 1 lõikele 1 „igasuguse kauba autoveo lepingu suhtes, mida tehakse tasu eest sõidukiga, kui […] kauba vastuvõtmise koht ja kauba üleandmiseks ettenähtud koht asuvad eri riikides, millest vähemalt üks on konventsiooni osapool, olenemata lepingupoolte elukohast ja rahvusest“.

12 CMR töötati välja ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni raames. CMRiga on ühinenud üle 50 riigi, sealhulgas kõik Euroopa Liidu liikmesriigid.

13 CMR artiklis 31 on sätestatud:

„1. Kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvatest vedudest tekkinud vaidluste korral võib hageja pöörduda mis tahes konventsiooni osapoole kohtusse või tribunali, mis on pooltevahelises kokkuleppes kindlaks määratud; ja lisaks eeltoodule ka selle maa kohtutesse või tribunalidesse, mille territooriumil:

a) on kostjal alaline elukoht või oma peaäriettevõtte asukoht või osakonna või agentuuri asukoht, läbi mille see veoleping sõlmiti; või

b) asub kauba veoks vastuvõtmise koht või kauba üleandmiseks ettenähtud koht.

Teistesse kohtutesse või tribunalidesse pöörduda ei ole lubatud.

[…]

3. Kui otsus käesoleva artikli punktis 1 nimetatud vaidluse kohta, mille on teinud ühe konventsiooni osapoole kohus või tribunal, kuulub täitmisele selles riigis, siis see otsus kuulub samuti täitmisele mis tahes teistes konventsiooni osapoolte kohtutes või tribunalides, niipea kui on täidetud selle riigi ettekirjutatud formaalsused. Formaalsuste täitmine ei või põhjustada asja sisulist ümbervaatamist.

[…]“.

14 CMR artikli 41 lõikes 1 on ette nähtud:

„Artikli 40 sätteid järgides on kehtetu igasugune kokkulepe, milles otse või kaudselt lubatakse kõrvale kalduda käesoleva konventsiooni sätetest. Niisuguse kokkuleppe kehtetus ei too endaga kaasa lepingu teiste tingimuste kehtetust.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

15 ACC Distribution ja Rhenus Logistics sõlmisid lepingu, millega viimane kohustus vedama arvutitehnikat Madalmaadest Leedusse (edaspidi „asjaomane rahvusvahelise veo leping“).

16 Kuna osa kaubast veo ajal varastati, maksis Gjensidige kindlustuslepingu alusel ACC Distributionile 205 108,89 eurot hüvitist.

17 Rhenus Logistics esitas 3. veebruaril 2017 rechtbank Zeeland-West-Brabantile (Zeeland-West-Brabanti esimese astme kohus, Madalmaad) hagi, paludes tuvastada, et tema vastutus on piiratud.

18 ACC Distribution ja Gjensidige palusid nimetatud kohtul sedastada, asi ei allu temale, või peatada menetlus põhjusel, et ACC Distribution ja Rhenus Logistics olid kokku leppinud, et vaidlused, mis asjaomase rahvusvahelise veo lepingu täitmisest tekivad, alluvad Leedu kohtule.

19 Nimetatud kohus jättis ACC Distributioni ja Gjensidige taotluse 23. augusti 2017. aasta lahendiga rahuldamata. Sellega seoses leidis ta, et CMR artikli 41 lõike 1 kohaselt on ACC Distributioni ja Rhenus Logisticsi vahel sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe tühine ja sellel puuduvad tagajärjed, kuna see piirab nende kohtute ringi, kellele CMR artikli 31 alusel saab vaidlus alluda.

20 Gjensidige esitas 19. septembril 2017 Kauno apygardos teismasele (Kaunase regionaalne kohus, Leedu) hagi, milles palus Rhenus Logisticsilt regressi korras välja mõista summa 205 108,89 eurot, mille ta oli ACC Distributionile hüvitisena maksnud.

21 Kauno apygardos teismas (Kaunase regionaalne kohus) peatas 12. märtsi 2018. aasta määrusega menetluse, kuni rechtbank Zeeland-West-Brabant (Zeeland-West-Brabanti esimese astme kohus) teeb lõpliku otsuse.

22 Rechtbank Zeeland-West-Brabant (Zeeland-West-Brabanti esimese astme kohus) tuvastas 25. septembri 2019. aasta otsuses, et Rhenus Logisticsi vastutus ACC Distributioni ja Gjensidige ees on piiratud ning see ei saa ületada CMR artikli 23 lõikes 3 ette nähtud hüvitise summat. Selle otsuse peale ei ole apellatsioonkaebust esitatud ja seega on otsus jõustunud.

23 Rhenus Logistics maksis nimetatud otsuse täitmiseks Gjensidigele 40 854,20 eurot koos intressiga piiratud ulatuses, milles ta ACC Distributionile tekitatud kahju eest vastutas. Sellest tulenevalt loobus Gjensidige oma hüvitisnõuetest Rhenus Logisticsi vastu samas ulatuses.

24 Kauno apygardos teismas (Kaunase regionaalne kohus) jättis Gjensidige esitatud hagi regressinõudes 22. mai 2020. aasta otsusega rahuldamata põhjendusel, et rechtbank Zeeland-West-Brabanti (Zeeland-West-Brabanti esimese astme kohus) 25. septembri 2019. aasta otsuse seadusjõud oli tema menetluses olevas kohtuasjas talle siduv.

25 Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus) jättis 25. veebruari 2021. aasta kohtumäärusega Kauno apygardos teismase (Kaunase regionaalne kohus) 22. mai 2020. aasta otsuse muutmata põhjendusel, et käesoleval juhul on kohtualluvuse küsimuse lahendamiseks asjakohased nii määruse nr 1215/2012 kui ka CMRi sätted. CMR artikli 31 lõike 1 kohaselt võis isegi siis, kui kõnealuse rahvusvahelise veo lepingu pooled olid sõlminud kohtualluvuse kokkuleppe, poolte vahel tekkinud vaidluse korral hageja omal valikul pöörduda kohtusse, kellele asi CMR artikli 31 lõike 1 punkti a või b alusel allub.

26 Gjensidige esitas selle kohtumääruse peale kassatsioonkaebuse Lietuvos Aukščiausiasis Teismasele (Leedu kõrgeim kohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. Gjensidige põhjendas oma kassatsioonkaebust sellega, et CMRi ja määruse nr 1215/2012 kohtualluvuse eeskirjade vahelise vastuolu korral peab ülimuslik olema selle määruse artikli 25 lõige 1, kuna nimetatud sätte kohaselt on erandlik see kohtualluvus, millise konkreetse riigi kohtule alluvuses on pooled kokku leppinud.

27 Viidates eelkõige 4. mai 2010. aasta kohtuotsusele TNT Express Nederland (C-533/08, EU:C:2010:243), 19. detsembri 2013. aasta kohtuotsusele Nipponka Insurance (C-452/12, EU:C:2013:858) ja 4. septembri 2014. aasta kohtuotsusele Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145), leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et CMRi sätted, sealhulgas selle artikkel 31, on üldjuhul kohaldatavad rahvusvahelise kohtualluvuse küsimuste suhtes, mis tekivad niisugustes vaidlustes, nagu on kõne all tema menetluses olevas kohtuasjas. Seega ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul kohtualluvuse kokkuleppes poolte määratud kohtualluvus erandlik, vaid hagejal jääb vabadus pöörduda mõnda kohtusse, kellele asi võib kõnealuse artikli 31 alusel alluda. Lisaks märgib osutatud kohus, et käesoleval juhul on vastavalt Madalmaades ja Leedus esitatud hagid identsed, kuna neil on sama alus ja ese.

28 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on siiski tekkinud küsimus, kas CMR artikkel 31 on määrusega nr 1215/2012 kooskõlas, sest see artikkel võimaldab jätta kohtualluvuse kokkulepped arvesse võtmata.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab nimelt, et kuigi määruses nr 1215/2012 on sätestatud üldine *lis pendens*'i eeskiri, mis põhineb selle kohtu prioriteedil, kellele on hagi esitatud esimesena, on selle määruse artikli 31 lõigetes 2 ja 3 nähtud sellest eeskirjast ette erand juhuks, kui sõlmitud on kohtualluvuse kokkulepe. Nimetatud määruse põhjendusest 22 nähtub, et selle erandi eesmärk on suurendada erandlike kohtualluvuse kokkulepete tõhusust ja hoida ära menetlustaktika kuritarvitamist.

30 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et CMR ja määrus nr 1215/2012 käsitlevad kohtualluvuse kokkuleppeid põhimõtteliselt vastandlikult. Nimetatud kohtu sõnul näeb selle määruse artikli 25 lõige 1 ette, et poolte vahel sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe on üldjuhul

erandlik. Seevastu CMR artikli 31 kohaselt ei ole kohtualluvuse kokkuleppes määratud kohtule allumine erandlik. Seega ei hoia CMR artiklis 31 ette nähtud kohtualluvuse eeskirjad ära menetlustaktika kuritarvitamist, vaid lausa julgustavad seda.

31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et määruses nr 1215/2012 ei ole otseselt käsitletud *lis pendens*'i eeskirjade rikkumisega kaasnevaid õiguslikke tagajärgi olukorras, kus on sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe. Eelkõige ei ole selles määruses sõnaselgelt sätestatud põhjusi, mille alusel võib keelduda teises liikmesriigis tehtud sellise kohtuotsuse tunnustamisest, mis on sellise konventsiooniga vastuolus.

32 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on siiski tekkinud küsimus, kas arvestades eelkõige liidu seadusandja tahet tugevdada kohtualluvuse kokkulepete tõhusust, ei tuleks määruse nr 1215/2012 sätteid mitte tõlgendada nii, et nende kokkulepete kaitset laiendatakse kohtuotsuste tunnustamisele ja täitmisele.

33 Lisaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui kohus, mida ei ole kohtualluvuse kokkuleppes kindlaks määratud, sedastab, et asi allub temale, siis võib tekkida oht, et kostjale tulevad üllatusena nii asja menetlev kohus kui vastavalt olukorrale ka vaidluse sisu suhtes kohaldatav õigus.

34 Seega kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas olukord, kus sellisest rahvusvahelisest konventsioonist nagu CMR tulenevate eeskirjade kohaldamine võimaldab jätta arvestamata poolte kokkuleppega nii kohtualluvuse kui ka kohaldatava õiguse osas ühes ja samas kohtuasjas, on kooskõlas õiglase kohtumenetluse aluspõhimõtete ja määrusega nr 1215/2012 taotletavate eesmärkidega, mistõttu tekivad küsimused kooskõla kohta avaliku korraga.

35 Neil asjaoludel otsustas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [määruse nr 1215/2012] artiklit 71 koostoimes selle määruse artiklitega 25, 29 ja 31 ning põhjendustega 21 ja 22 saab tõlgendada nii, et see lubab kohaldada [CMR] artiklit 31 ka juhtudel, kui mõlema nimetatud õigusakti reguleerimisalasse kuuluva vaidluse kohta on sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe?

2. Kas võttes arvesse [liidu] seadusandja tahet tugevdada kohtualluvuse kokkulepete kaitset Euroopa Liidus, saab määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti e alapunkti ii tõlgendada laiemalt, nii et see ei hõlma mitte ainult sama määruse II peatüki 6. jagu, vaid ka 7. jagu?

3. Kas pärast olukorra erisuste ja sellest tulenevate õiguslike tagajärgede hindamist saab tõlgendada määruses nr 1215/2012 kasutatud mõistet „avalik kord" nii, et see hõlmab teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamata jätmise otsuse alust juhul, kui erikonventsiooni nagu CMRi kohaldamine põhjustab õigusliku olukorra, kus samas asjas ei järgita ei kohtualluvuse kokkulepet ega kohaldatava õiguse kokkulepet?"

Eelotsuse küsimuste analüüs

Sissejuhatavad märkused

36 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas liikmesriigi kohus saab sedastada, et rahvusvahelise veo lepingu alusel esitatud hagi allub temale, isegi kui see leping sisaldab kokkulepet kohtualluvuse kohta teise liikmesriigi kohtu kasuks.

37 Lisaks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus oma teise ja kolmanda küsimusega sisuliselt teada, kas liikmesriigi kohtul on võimalik keelduda tunnustamast teise liikmesriigi sellise kohtu otsust, kes on sedastanud, et asi allub kohtualluvuse kokkuleppe olemasolust hoolimata temale.

38 Sellega seoses tuleb kõigepealt analüüsida, kas ühe liikmesriigi kohus võib tõesti keelduda tunnustamast teise liikmesriigi kohtu otsust, mis käsitleb rahvusvahelise veo lepingu alusel esitatud hagi, põhjendusel, et viimati nimetatud kohus on sedastanud, et asi allub temale, hoolimata kokkuleppest kohtualluvuse kohta teise kohtu kasuks, ja seda sõltumata sellest, kas selle teise liikmesriigi kohus oli sedastanud õigesti või mitte, et asi allub temale.

39 Selles kontekstis on oluline kindlaks teha, kas seda küsimust tuleb hinnata määruse nr 1215/2012 või CMRi alusel, kuna käesoleval juhul on selge, et kõnealune rahvusvahelise veo leping kuulub nii vastava määruse kui ka selle konventsiooni kohaldamisalasse.

40 Kuivõrd määrusega nr 1215/2012 tunnistatakse kehtetuks ja asendatakse määrus nr 44/2001, mis omakorda asendas Brüsseli konventsiooni, kehtib ühe nimetatud õigusinstrumendi sätetele Euroopa Kohtu antud tõlgendus ka teiste suhtes, kui neid sätteid võib pidada samaväärseteks (16. november 2023. aasta kohtuotsus Roompot Service, C-497/22, EU:C:2023:873, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

41 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 78 märkis, on selline konkreetset valdkonda käsitlev konventsioon nagu CMR määruse nr 1215/2012 artikli 71 kohaselt selle määruse suhtes ülimuslik. Vastavalt määruse selle artikli 71 lõikele 1 ei mõjuta nimetatud määrus konventsioone, millega liikmesriigid on liitunud ja millega reguleeritakse kohtualluvust või kohtuotsuste tunnustamist või täitmist konkreetses valdkonnas. Lisaks on sama määruse artikli 71 lõike 2 teise lõigu esimeses lauses ette nähtud, et kui konkreetset valdkonda käsitlev konventsioon, millega on ühinenud nii otsuse teinud liikmesriik kui ka tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud liikmesriik, sisaldab kohtuotsuste tunnustamise või täitmise tingimusi, kohaldatakse neid tingimusi. Nii on liidu seadusandja ette näinud, et normide kollisiooni korral kohaldatakse neid konventsioone (vt analoogia alusel 4. mai 2010. aasta kohtuotsus TNT Express Nederland, C-533/08, EU:C:2010:243, punktid 46 ja 47).

42 Käesoleval juhul tuleb märkida, et CMR artikli 31 lõikes 3 on sätestatud, et kui otsus, mille on teinud ühe konventsiooni osapoole kohus või tribunal, kuulub täitmisele selles riigis, siis kuulub see otsus samuti täitmisele mis tahes teistes konventsiooni osapoolte kohtutes või tribunalides, niipea kui on täidetud selle riigi ettekirjutatud formaalsused; formaalsuste täitmine ei või siiski põhjustada asja sisulist ümbervaatamist.

43 Samas tuleb esiteks märkida, et isegi kui eeldada, et CMR artikli 31 lõiget 3, mis käsitleb täitmisele pööratavust, võib samuti kvalifitseerida tunnustamise eeskirjaks, mida tuleb määruse nr 1215/2012 artikli 71 lõigete 1 ja 2 alusel kohaldada, on selle artikli 31 lõikes 3 piirdutud sellega,

et „otsuse“ täitmine selle sätte tähenduses on seatud sõltuvusse selleks ette nähtud formaalsuste täitmisest asjaomases riigis, täpsustades selles kontekstis üksnes, et formaalsuste täitmine ei või põhjustada asja sisulist ümbervaatamist.

44 Siinkohal tuleb arvesse võtta määruse nr 1215/2012 artikli 71 lõike 2 esimese lõigu punkti b ja teise lõigu teist lauset, millest nähtub, et liikmesriigi kohtus konkreetset valdkonda käsitlevas konventsioonis sätestatud kohtualluvuse kohaselt tehtud kohtuotsuseid tuleb teistes liikmesriikides tunnustada ja täita vastavalt sellele määrusele, mille sätteid võib igal juhul kohaldada ka siis, kui selles konventsioonis on kindlaks määratud nende kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise tingimused.

45 Teiseks tuleneb igal juhul Euroopa Kohtu praktikast, et kuigi määruse nr 1215/2012 artikli 71 lõike 1 kohaselt tuleb juhul, kui vaidlus kuulub sellise erikonventsiooni kohaldamisalasse, millega asjaomased liikmesriigid on liitunud, üldjuhul kohaldada seda konventsiooni, ei tohi sellise konventsiooni kohaldamine siiski kahjustada liidus tsiviil- ja kaubandusasjades tehtava õigusalase koostöö aluseks olevaid põhimõtteid, nagu tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumine, võimalus ette näha, milliste kohtute alluvusse küsimus kuulub, ja seega õiguskindlus õigussubjektide seiskohast, korrakohane õigusemõistmine, samaaegsete kohtumenetluste toimumise võimaluse vähendamine võimalikult suurel määral ning vastastikune usaldus õigusemõistmise suhtes (vt analoogia alusel 4. mai 2010. aasta kohtuotsus TNT Express Nederland, C-533/08, EU:C:2010:243, punktid 45 ja 49).

46 Mis puudutab aga konkreetselt vastastikuse usalduse põhimõtet, siis ei ole kohtuotsuse tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi kohus mingil juhul paremas olukorras kui otsuse teinud riigi kohus, mistõttu määrus nr 1215/2012 ei luba – välja arvatud mõni piiratud erand – teatava liikmesriigi kohtul kontrollida seda, kas asi allus teise liikmesriigi kohtule (vt analoogia alusel 4. mai 2010. aasta kohtuotsus TNT Express Nederland, C-533/08, EU:C:2010:243, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika).

47 Neil asjaoludel tuleb määrust nr 1215/2012 silmas pidades hinnata, kas liikmesriigi kohus võib keelduda tunnustamast teise liikmesriigi kohtu otsust rahvusvahelise veo lepingu alusel esitatud hagi kohta põhjusel, et viimati nimetatud kohus on sedastanud, et asi allub temale, hoolimata kohtualluvuse kokkuleppest teise kohtu kasuks.

48 Määruse nr 1215/2012 artiklis 45 on omakorda erisäte kohtuotsuse tunnustamisest keeldumise kohta. Selle sättega on seotud teine ja kolmas küsimus, mistõttu neid tuleks käsitleda koos ja kõigepealt.

Teine ja kolmas küsimus

49 Teise ja kolmanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti a ja punkti e alapunkti ii tuleb tõlgendada nii, et need lubavad liikmesriigi kohtul keelduda teise liikmesriigi kohtu otsuse tunnustamisest põhjusel, et viimati nimetatud kohus on sedastanud, et rahvusvahelise veo lepingu alusel esitatud hagi allub temale, eirates selle määruse artikli 25 tähenduses kohtualluvuse kokkulepet, mis on kõnealuse lepingu osa.

50 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et liidu õigusnormi tõlgendamisel ei tule arvesse võtta mitte üksnes normi sõnastust, vaid ka selle konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa see norm on (22. juuni 2023. aasta kohtuotsus Pankki S, C-579/21, EU:C:2023:501, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

51 Mis puudutab esiteks määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti a, siis tuleneb selle sätte sõnastusest, et kohtuotsuse tunnustamisest keeldutakse huvitatud poole taotlusel, kui tunnustamine on selgelt vastuolus taotluse saanud liikmesriigi avaliku korraga.

52 Määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 3 teises lauses on selles kontekstis täpsustatud, et artikli 45 lõike 1 punktis a osutatud avaliku korra kriteeriumi ei kohaldata kohtualluvuse suhtes.

53 Seega tuleneb määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punktist a koostoimes lõike 3 teise lausega, et artikli 45 lõike 1 punkt a ei võimalda liikmesriigi kohtul keelduda tunnustamast teise liikmesriigi kohtu otsust põhjusel, et viimati nimetatud kohus sedastas, et asi allub temale hoolimata sellest, et on sõlmitud kokkulepe kohtualluvuse kohta, millega kohtualluvus on määratud muu kui selle liikmesriigi kohtu kasuks.

54 Mis puutub teiseks määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti e alapunkti ii, siis on selles sättes ette nähtud, et kohtuotsuse tunnustamisest keeldutakse huvitatud poole taotlusel, kui kohtuotsus on vastuolus II peatüki 6. jaoga, mis käsitleb erandlikku kohtualluvust.

55 Määruse nr 1215/2012 6. jagu koosneb üksnes artiklist 24, milles on määratud kindlaks kohtud, kellele ainsana alluvad vaidlused selles sättes loetletud valdkondades poolte alalisest elu- või asukohast olenemata.

56 Selles kontekstis on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti e alapunkti ii tuleb tõlgendada laiemalt nii, et otsuse tunnustamisest võib keelduda ka siis, kui sellega on rikutud selle määruse II peatüki 7. jao sätteid, mille hulka kuulub ka artikkel 25, mis käsitleb kokkuleppest tulenevat kohtualluvust.

57 Selles osas viitab juba määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti e alapunkti ii selge ja ühemõtteline sõnastus sellele, et selle sätte nii lai tõlgendamine on välistatud, sest vastasel juhul antaks sellele sättele *contra legem* tõlgendus.

58 Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei saa liidu õigusnormi tõlgendus võtta selle sätte selgelt ja täpselt sõnastuselt kogu soovitavat toimet. Seega ei saa Euroopa Kohus juhul, kui liidu õigusnormi tähendus on sätte sõnastuse järgi üheselt mõistetav, sellest tõlgendusest kõrvale kalduda (23. novembri 2023. aasta kohtuotsus Ministarstvo financija, C-682/22, EU:C:2023:920, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

59 Igal juhul kinnitavad määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti a ja punkti e alapunkti ii grammatilist tõlgendust – mille kohaselt need sätted ei võimalda liikmesriigi kohtul keelduda tunnustamast teise liikmesriigi kohtu otsust põhjusel, et see kohus on kohtualluvuse kokkulepet eirates sedastanud, et asi allub temale – nende sätete kontekst ning selle määrusega taotletavad eesmärgid.

60 Nimelt tuleb märkida, et vastavalt määruse nr 1215/2012 põhjenduses 3 ette nähtud tsiviilasjades tehtud kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttele on selle määruse artikli 36 lõikes 1 sätestatud, et ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse

teistes liikmesriikides ühegi erimenetluseta. Nagu nähtub määruse põhjendusest 4, on selle määruse eesmärk tagada, et liikmesriigis tehtud kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne.

61 Seevastu, nagu on rõhutatud määruse nr 1215/2012 põhjenduses 30, tuleks kohtuotsuse tunnustamisest keelduda üksnes juhul, kui esineb vähemalt üks selles määruses sätestatud keeldumise alus. Selles kontekstis on määruse artikli 45 lõikes 1 ammendavalt loetletud põhjused, mille alusel võib kohtuotsuse tunnustamisest keelduda (vt selle kohta 7. aprilli 2022. aasta kohtuotsus H Limited, C-568/20, EU:C:2022:264, punkt 31).

62 Seega tuleb esiteks määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punktis a sätestatud avaliku korra erandit tõlgendada kitsalt, sest see kujutab endast takistust asjaomase määruse ühe põhieesmärgi saavutamisele, ning seetõttu saab taotluse saanud liikmesriigi avaliku korra rikkumisele põhinevale mittetunnustamise alusele tulemuslikult tugineda üksnes erandjuhtudel (vt analoogia alusel 7. septembri 2023. aasta kohtuotsus Charles Taylor Adjusting, C-590/21, EU:C:2023:633, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

63 Kuigi liikmesriikidele jääb määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punktis a ette nähtud reservatsiooni alusel üldjuhul vabadus määrata vastavalt oma riigisisesele kontseptsioonile kindlaks, millised on nende avaliku korra nõuded, tulenevad selle mõiste piirid siiski nimetatud määruse tõlgendusest (vt analoogia alusel 7. septembri 2023. aasta kohtuotsus Charles Taylor Adjusting, C-590/21, EU:C:2023:633, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

64 Seega, kuigi Euroopa Kohtu ülesanne ei ole määratleda liikmesriigi avaliku korra mõiste sisu, tuleb tal siiski kontrollida piire, mille raames liikmesriigi kohus võib sellele mõistele tugineda selleks, et teise liikmesriigi kohtu lahendit mitte tunnustada (7. septembri 2023. aasta kohtuotsus Charles Taylor Adjusting, C-590/21, EU:C:2023:633, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

65 Selles osas tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et kohtuotsuse tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud liikmesriigi kohtul ei ole õigust keelduda selle otsuse tunnustamisest või täitmisest üksnes põhjusel, et õigusnorm, mida kohaldas selle liikmesriigi kohus, kus otsus on tehtud, erineb sellest, mida taotluse saanud liikmesriigi kohus oleks kohaldanud, kui vaidlusega oleks pöördutud tema poole. Samuti ei tohi kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise taotluse saanud riigi kohus kontrollida, kas otsuse teinud riigi kohus on täpselt hinnanud õiguslikke ja faktilisi asjaolusid (25. mai 2016. aasta kohtuotsus Meroni, C-559/14, EU:C:2016:349, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).

66 Määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punktis a ette nähtud avaliku korra erandile tuginemine on seetõttu lubatud üksnes juhul, kui teises liikmesriigis tehtud otsuse tunnustamine või täitmisele pööramine kahjustaks lubamatult tunnustamise ja täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õiguskorda, riivates mõnda aluspõhimõtet. Selleks et pidada kinni teises liikmesriigis tehtud otsuste sisu kontrollimise keelust, peab riive seisnema taotluse saanud riigi õiguskorras üliolulisek peetava õigusnormi või selles õiguskorras tunnustatud põhiõiguse selges rikkumises (vt analoogia alusel 7. septembri 2023. aasta kohtuotsus Charles Taylor Adjusting, C-590/21, EU:C:2023:633, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

67 Teiseks, mis puudutab määruses nr 1215/2012 ette nähtud kohtualluvuse eeskirju, siis lubab määruse artikkel 45 kohtuotsuse tunnustamisest keelduda üksnes selle artikli lõike 1 punktis e nimetatud juhtudel.

68 Seega võib lisaks määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti e alapunktis ii ette nähtud võimalusele keelduda kohtuotsuse tunnustamisest – kui see on kõnealuse määruse II peatüki 6. jao sätetega vastuolus – selle määruse artikli 45 lõike 1 punkti e alapunkti i alusel üksnes juhul, kui on rikutud sama määruse II peatüki 3., 4. või 5. jao sätteid juhul, kui kostjaks oli kindlustusvõtja, kindlustatu, kindlustuslepingu alusel soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja. Seda kinnitab määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõige 3, milles on täpsustatud, et ilma et see piiraks sama määruse artikli 45 lõike 1 punkti e kohaldamist, ei või otsuse teinud kohtu otsuse võimalikust tunnustamisest keeldumise kontrolli raames allumist sellele kohtule kontrollida.

69 Käesoleval juhul märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus esimesena, et määruse nr 1215/2012 eesmärk, nagu nähtub selle põhjendusest 22, on tugevdada kohtualluvuse kokkulepete tõhusust. Seega näib paradoksaalne, et *lis pendens*'i eeskirja rikkumine – olukorras, kus selline kokkulepe on sõlmitud – ei mõjuta tehtud otsuse tunnustamist.

70 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib teisena, et kohtualluvuse kokkuleppe eiramine võib tuua kaasa selle, et kohaldamisele kuulub muu õigus kui see, mida kohaldataks selle kokkuleppe järgimise korral. Seega juhul, kui kohus, keda ei ole kohtualluvuse kokkuleppes kindlaks määratud, sedastab, et asi allub temale, tulevad kostjale üllatusena nii asja menetlev kohus kui vastavalt olukorrale ka vaidluse sisu suhtes kohaldatav õigus.

71 Käesoleval juhul tõi asjaolu, et rechtbank Zeeland-West-Brabant (Zeeland-West-Brabanti esimese astme kohus) sedastas, et 3. veebruaril 2017 esitatud hagi allub temale, kaasa selle, et nimetatud hagi lahendati Madalmaade õiguse alusel. Gjensidige kui kõnealuse menetluse kostja jaoks tulenes sellest ebasoodsam tulemus kui siis, kui hagi oleks lahendatud Leedu õiguse alusel, see tähendab selle riigi õiguse kohaselt, mille kohtule allumine oli kõnealuses rahvusvahelise veo lepingus sisalduvas kohtualluvuse kokkuleppes kindlaks määratud.

72 Sellega seoses tuleb siiski märkida, et nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 60 ja 61, on määrusega nr 1215/2012 kehtestatud süsteemis eeskirjana ette nähtud vastastikune tunnustamine, samas kui selle määruse artikli 45 lõikes 1 on ammendavalt loetletud põhjused, mille alusel võib kohtuotsuse tunnustamisest keelduda.

73 Siiski tuleb märkida, et ELi seadusandja on otsuse tunnustamisest keeldumise aluste hulka otsustanud kokkuleppest tulenevat kohtualluvust reguleerivate määruse nr 1215/2012 II peatüki 7. jao sätete eiramist mitte lisada. Seega ei ole selles määruses ette nähtud kohtualluvuse kokkulepete kaitse tagajärg see, et nende kokkulepete rikkumine iseenesest oleks tunnustamisest keeldumise alus.

74 Lisaks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 117 sisuliselt märkis seoses rechtbank Zeeland-West-Brabanti (Zeeland-West-Brabanti esimese astme kohus) 25. septembri 2019. aasta otsuse tunnustamise konkreetsete tagajärgedega, ei anna miski Euroopa Kohtule esitatud toimikus alust järeldada, et selline tunnustamine oleks Leedu õiguskorraga lubamatult vastuolus, kuivõrd sellega rikutaks mõnda aluspõhimõtet, nagu on nõutud käesoleva kohtuotsuse punktis 66 viidatud kohtupraktikas.

75 Eelkõige ei saa ainuüksi asjaolu, et hagi üle ei otsusta kohus, mis on kindlaks määratud kohtualluvuse kokkuleppes, ja et järelikult ei tehta selle hagi suhtes otsust vastava kohtu asukoha liikmesriigi õiguse alusel, pidada nii raskeks õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumiseks, et selle hagi kohta tehtud otsuse tunnustamine oleks ilmselgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse.

76 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti a ja punkti e alapunkti ii tuleb tõlgendada nii, et need ei luba liikmesriigi kohtul keelduda teise liikmesriigi kohtu otsuse tunnustamisest põhjusel, et viimati nimetatud kohus on sedastanud, et rahvusvahelise veo lepingu alusel esitatud hagi allub temale, eirates selle määruse artikli 25 tähenduses kohtualluvuse kokkulepet, mis on kõnealuse lepingu osa.

Esimene küsimus

77 Arvestades teisesele ja kolmandale küsimusele antud vastust, ei ole esimesele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

78 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 45 lõike 1 punkti a ja punkti e alapunkti ii

tuleb tõlgendada nii, et

need ei luba liikmesriigi kohtul keelduda teise liikmesriigi kohtu otsuse tunnustamisest põhjusel, et viimati nimetatud kohus on sedastanud, et rahvusvahelise veo lepingu alusel esitatud hagi allub temale, eirates selle määruse artikli 25 tähenduses kohtualluvuse kokkulepet, mis on kõnealuse lepingu osa.

Allkirjad